

הקולנוע של חקר המציאות

כיצד יום שטוף שמש באחד הגנים ירוקי –עד של לונדון הופכים בסרטו של אנטוניוניו "BLOW UP" לעולם שבו ההבחנות האוטומטיות קורסות ומושג המציאות, שהוא ציר התמקמותנו העיקרי- מתפורר ונקבר תחת חורבות ההיגיון ותילי הספק?

שאלה זו זוכה לטיפול פילוסופי מרתק על יד הבמאי שהחליט ללכת נגד הזרם הקולנועי העלילתי הרגיל ולהפוך את סרטו הראשון דובר האנגלית לסרט שדן בשאלות ש'אפלטון' עסק בהן שנים רבות קודם מהו האמיתי, המציאותי והסובייקטיבי?

בסצינה שבה תומס מבקר את ידידו הצייר, ביל הם בוחנים יחדיו ציור ומנסים למצוא בתוך היריעה הרחבה הזרועה נקודות שחורות, אדומות, צהובות משמעות. האם יש לו בכלל משמעות? דבר אחד ברור - בחוסר המשמעות של הציור מקופלת כל משמעותה של הסצינה, אנטוניוניו טוען בסצינה זו שהמשמעות היא יציר הכפיים שלנו.

אנטוניוניו שואל האם די במשמעות שאנו 'מטילים' על המציאות כדי להפוך גיבוב נקודות לתמונה. השאלה היא: האם המשמעות ישנה שם או שהיא שייכת לנו, וזהו כמובן נושא הסרט. והנושא חודר ומחלחל כיאות בכל נקודה של הסרט ובכל אבזר 'מקרי' כפי שמעידה הסצינה הבאה:

תומס גיבורנו נכנס לחנות עתיקות ומבחין במדלף אנק וחלוד מיד הוא טוען "שאינו יכול להיות בלעדיו", משלם עבורו ודורש מהמוכרת שיביאו את החפץ לביתו בלא דיחוי? כפי שטען קודם לכן בהעדרו חייו אינם חיים. כעבור שעה קלה שני סבלים גוררים את המדחף לדירתו, תומס אינו זוכר כלל את המדחף, "מה זה? מי אתם". הוא שואל את הסבלים. המדחף חפץ מיותר, בזה חשיבותו לסרט.

באותו גן ציבורי ירוק-עד תומס מצלם סדרת תמונות אחרי פתוח התמונות הוא מבחין במספר התרחשויות בלתי ברורות, הוא מגדיל את התמונות, הנקודות מצביעות על כך שכנראה הוא צילם מעשה רצח, האם אכן היה רצח או שמדובר ברצח פיקטיבי?

אנטוניוניו פועל כמובן גם במישורים נוספים, אחד מאלה הוא הדיאלוג:

- מה אתה מחפש?
- תמונות.
- אין תמונות, איזה סוג של תמונות.
- נופים.
- אין נופים
- תומס חושף תמונת נוף גדולה ויפה.
- זה מכור.

דוגמא נוספת :

- האם תעזור לי ? אינני יודעת מה לעשות.
 - מה העניין ?
- תומס לעולם לא יקבל תשובה.

שיחות שאינן מוליכות לשום מקום ואינן מתחייבות למאומה פזורות לאורך כל הסרט. שיחותיו של תומס קטועות ומעגליות (חוזרות על עצמן כמו תקליט שבור). שיחותיו אינן מוגדרות, משפטים נקטעים, שאלות נותרות ללא תשובות. דבר אינו מוגדר בעולם של "BLOW UP" היסוד המינימלי של תפיסתנו-הרעיון, המושג המשפט- אינו זוכה להשלמה כלשהי, אנטוניוני משתמש בשפה כנגד עצמה ופונה נגד תכליתה המוצהרת. השפה שמטרתה לשמש כלי תקשורת גורמת בסרט זה לחוסר תקשורת כל משפט שולל את זה שקדם לו, ובסופו של דבר נותרנו עם אפס.

למצלמה יש חלק גדול להבאת טשטוש הגבולות בין המציאות לאשליה. בסצינת "משחק הטניס" היא יוצרת שיא חדש. קבוצת אמני פנטומימה בוראים לנגד עינינו מציאות שאין בה מאום שאינו אנושי מומצא, המצלמה עוקבת אחרי כדור הטניס אבל האם קיים כדור טניס ?

הבמאי מצליח לכפות את רצונו כאשר המצלמה עוקבת אחרי הכדור שנחבט, מתגלגל על הדשא ונעצרת לרגליו של תומס. אם יש מציאות היא אשליה. האשליה היא פיקציה שאנו בוראים, פיקציה הזוכה לקיום בדמיון ולכן הוא המציאות היחידה.

מדובר בקולנוע פילוסופי, אנטוניוני אינו מדבר על ספקנות הוא נוסך ספקנות.

הוא לא מפטפט פילוסופיה אלא מתרגם רעיון לחוויה ויזואלית מצמיד למושג הפילוסופי תחושות של אור, צליל, קצב, צבע, דימוי, עריכה, דמויות וחיים.

* מתוך קולנוע ופילוסופיה, הנרי אונגר, הוצאת דביר